

Сергій Пугач

МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ОБЛІКУ І ОПОДАТКУВАННЯ

Вдосконалення спеціальної та загальнокультурної компетентностей фахівців протягом життя є метою сучасної професійної освіти, адже їх професійний рівень має відповідати вимогам сучасного конкурентного ринку праці Європейського Союзу. Результатами здійснених раніше досліджень було доведено не лише необхідність розвитку у майбутніх фахівців-економістів професійної самостійності та відповідальності, але й усвідомлення потреби у дотриманні вимог чинного законодавства як основної умови ефективного господарювання підприємства в умовах інтеграційних процесів з ЄС (Пугач, 2018а; Пугач, 2018с; Пугач, 2019а; Пугач, 2019f). Отже, відповідно до принципів компетентнісного підходу, майбутні фахівці з обліку і оподаткування мають не тільки опанувати знання механізмів правового регулювання господарського життя країни та світу, але й набути практичного досвіду виділяти правові аспекти виробничих ситуацій, що виникають, і визначати їх правомірність з точки зору чинних українського та закордонного законодавств; розвинути здатність аналізувати правову ситуацію з різних позицій; напрацювати вміння бачити правові наслідки прийнятих рішень суб'єктами господарювання; бути готовими використовувати правові механізми та засоби вирішення господарських проблем тощо (Пугач, 2018с, с. 125).

Моделювання як ефективний метод наукових досліджень набуло широкого використання й у педагогіці. Моделюючи навчально-виховну діяльність майбутніх фахівців, педагоги закладів вищої освіти мають прагнути максимально наблизити її до реальних умов професійної діяльності, забезпечити встановлення гармонічних відносин між її учасниками в процесі співпраці, досягнення довіри та взаєморозуміння. В процесі моделювання педагогічних процесів потрібно враховувати низку параметрів, а адекватність моделі обов'язково перевіряти педагогічним експериментом.

Метою створення моделі цілеспрямованого розвитку правової компетентності у закладах вищої освіти є схематичне подання педагогічного процесу, який здійснюється відповідно до визначених у попередніх дослідженнях мети, змісту та структури правової компетентності; принципів, засобів і педагогічних умов її формування; методологічних умов щодо формування; критеріїв, показників і рівнів її поетапного розвитку, щоб ефективно аналізувати та корегувати проміжні результати моделювання (Пугач, 2018b; Пугач, 2019b; Пугач, 2019с; Пугач, 2019d; Пугач, 2019e).

Результати дослідження

Аналіз досліджень і публікацій науковців з проблем моделювання педагогічних процесів і об'єктів вищої школи засвідчив, що обов'язковою метою педагогічного, як і будь-якого іншого, дослідження має бути досягнення конкретного результату. Тобто, ще на етапі проектної діяльності потрібно визначити ті зміни, які мають відбутися в процесі моделювання педагогічних процесів і явищ. Педагогічне моделювання розглядається у дослідженнях відомих вітчизняних і зарубіжних науковців: Ш. Амонашвілі, Н. Боярчук, В. Биков, Н. Васаженко, І. Власюк, К. Гнезділова, С. Гончаренко, В. Загвязинський, Л. Калініна, С. Касярум, Т. Крутоус, Н. Кузьміна, Є. Лодатко, Г. Матушинський, К. Михасюк, Н. Самарук, Л. Орбан-Лембрик, О. Пехота, В. Пікельна, С. Сисова, А. Теплицька, А. Фролов, А. Хуторської, Л. Хуторська, Ю. Шапран, Р. Шеннон й інші.

Академік С. Гончаренко (1997) (у педагогічному словнику) під моделлю розуміє певний еталон, стандарт, зразок, примірник чогось; схему для пояснення якогось явища або процесу (с. 195). На думку Г. Матушинського й А. Фролова (2000), це дає змогу поєднувати у процесі вивчення педагогічного об'єкта експеримент з побудовою логічних конструкцій та наукових абстракцій (с. 187).

Дослідницею В. Пікельною (1993) було здійснене дослідження теорії та методики моделювання управлінської діяльності й доведено, що моделювання може застосовуватися як метод наукового дослідження; основа розробки нової теорії; механізм визначення перспективи розвитку. Вона у своїх дослідженнях обґрунтувала, що моделювання може одночасно визначатися як: метод наукового дослідження; основа розроблення нової теорії; механізм визначення перспективи розвитку (Пікельна, 1993, с. 248).

Таким чином, модель (від лат. *modulus* – міра, зразок) – це схема, зображення чи опис якогось явища та процесу у природі та суспільстві (Орбан-Лембрик, 2003, с. 318); моделювання – метод дослідження об'єктів пізнання на їх моделях; побудова та вивчення моделей предметів і явищ й об'єктів, що реально існують і конструюються, для визначення або покращення їх характеристик,

вдосконалення методів їхньої побудови та керування ними (Пікельна, 1993, с. 373). Адекватна об'єкту модель дозволяє детально визначати його компоненти, схематично розглядати зв'язки між його компонентами, порівнювати зв'язки моделі з реальними зв'язками об'єкта; досліджувати можливі режими керування та функціонування моделі й, відповідно, об'єкта дослідження.

Особливості моделювання педагогічних процесів із використанням компетентнісного підходу розглядає в своїх дослідженнях А. Хуторської. Зокрема, А. Хуторської і Л. Хуторська (2008) запропонували розробити ідеальну модель компетентності, яка дозволить конструювати різні конкретні варіанти навчання на всіх етапах неперервної освіти. На думку К. Гнезділової та С. Касярум (2011), створення моделі є найкращим методом у педагогічному дослідженні, який дає певну інформацію про процеси, що відбуваються у так званих «живих системах», і дозволяє організувати діяльність із прогнозованим результатом (с. 8).

Погоджуємося з думкою Р. Шеннона (1987), що будь-який набір правил для розроблення моделей має обмежену користь і може слугувати лише каркасом майбутньої моделі. Дослідник стверджує, що немає єдиних правил для вибору змінних, параметрів, відношень, що описують поведінку системи, обмежень, а також критеріїв ефективності моделі (с. 14). Як зазначає Ю. Шапран (2012), «моделювання у педагогіці розглядається як метод опосередкованого пізнання за допомогою штучних і природних систем, які зберігають деякі особливості об'єкта дослідження та створюють можливість репрезентувати цей об'єкт у певних відношеннях і надати про нього нові знання» (с. 42).

Однак варто зауважити, що моделювання педагогічних процесів має також і негативні моменти. Адже намагання охопити систему формування особистісних якостей призводить до використання умовних припущень. З цього приводу Є. Лодатко (2011) зазначає: «Посутнім також є те, що авторське тлумачення жодної з таких схем не підкріплюється достатнім змістовим поясненням смислу поняття «педагогічна модель» та не супроводжується хоча б поверхневим обґрунтуванням критеріїв добору принципів побудови моделі, її внутрішньої структурної організації, а також адекватності моделі досліджуваному явищу» (с. 341).

Проаналізуємо запропоновані дослідниками моделі формування фахової компетентності майбутніх спеціалістів економічної галузі з метою визначення позитивних і негативних рис цих моделей, що дозволить оптимізувати процес розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Модель формування професійної компетентності майбутніх економістів, розроблена Н. Боярчук (2013), містить цільовий, опорно-стратегічний, навчально-процесуальний, оцінно-рефлексивний та результативний блоки. У презентованій моделі авторка врахувала всі основні аспекти навчального процесу: зміст освіти, управлінські, інформаційно-методичні, навчально-технологічні, оцінювальні й рефлексивні аспекти діяльності викладача та навчальну діяльність студента. Цікавим елементом цієї моделі є готовність викладача до реалізації компетентнісного підходу на рівні навчальної дисципліни (с. 90–91).

Модель формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки, яка розроблена І. Власюк (2015), складається з аналітичного, цільового, методично-практичного, контрольно-результативного блоків (с. 54). Особливістю даної моделі є врахування необхідності мотивації до самоосвітньої діяльності, розвитку творчості у фаховій підготовці майбутніх економістів.

Модель формування професійної компетентності фахівця економічного профілю Н. Самарук (2011) містить цільову, змістову та підсумкову складові. Авторка визначає та обґрунтовує покомпонентну структуру фахової компетентності майбутніх економістів на основі твердження А. Хуторського (2003), що професійна компетентність є сукупністю ключових, базових та спеціальних компетентностей, які, в свою чергу, є ієрархічними рівнями-щаблями і виявляються в усіх компонентах структури професійної компетентності фахівця: професійно-діяльнісному, комунікативному й особистісному (с. 61).

Модель формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення нефархових дисциплін (у навчанні природничо-наукових дисциплін) розглядала Т. Крутоус (2015). Її модель містить цільовий, технологічний та результативний блоки (с. 60). В основу моделі авторка ставить педагогічні умови та розглядає їх «як фактори, що забезпечують ефективну взаємодію компонентів педагогічного процесу для досягнення поставленої мети, вдосконалюють взаємовідносини викладачів і студентів у процесі навчання для вирішення конкретних дидактичних завдань, сприяють активізації навчально-пізнавальної діяльності майбутніх фахівців, їхньої самостійності, ініціативності, професійного інтересу тощо» (Крутоус, 2015, с. 59). Однак вважаємо такий підхід дещо одностороннім. Педагогічні умови є важливою складовою педагогічного проце-

су, однак для побудови ефективної та дієвої моделі необхідно врахувати ще низку факторів, наприклад, соціальне замовлення, закономірності фахової підготовки, галузеві стандарти тощо.

Авторка К. Михасюк (2016) розробила модель формування професійної компетентності майбутніх бухгалтерів в коледжах економічного профілю, яка містить цільовий, аналітико-діагностувальний, змістово-операційний, результативно-оцінювальний блоки. Особливістю даної моделі є, по-перше, врахування етапів розробки моделей педагогічних процесів (структуризація, композиція, регламентація), по-друге, педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх бухгалтерів не входять в жодний з блоків, а є наскрізним елементом згаданої моделі (с. 143–144).

Цікавим в контексті нашого дослідження є створена Н. Васаженко (2018) модель формування базових компетентностей майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в професійній підготовці. Модель не містить класичних структурних блоків, а передбачає комплексний підхід із застосуванням різних методів навчання. У процесі побудови моделі авторка враховує зовнішні ресурси інформаційного освітнього середовища (навчально-методичні, науково-методичні, інформаційні) та внутрішні ресурси студента (навчальні уміння, мотивацію до вивчення навчальних дисциплін з обліку і оподаткування, особистісні якості). Ще одним цікавим елементом запропонованої моделі вважаємо забезпечення ефективності моделі процесу формування базових компетентностей майбутніх фахівців-економістів шляхом встановлення відповідності дійсності та її прогностичній адекватності, валідності, зумовленої вибраними підставами: первинними теоріями та гіпотезами (с. 70).

Отже, з метою усунення недоліків при моделюванні педагогічного процесу розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, доцільно дотримуватися визначених А. Теплицькою (2015) етапів педагогічного моделювання, зокрема:

- висунення ідеї, формулювання припущення про очікувані результати;
- вибір основних напрямів моделювання системи розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування на основі аналізу попередніх освітніх моделей;
- побудова моделі розвитку правової компетентності майбутніх фахівців відповідно до провідних ідей і цінностей особистісно-зорієнтованої парадигми навчання;
- структуризація правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, яка є основним ядром моделі;
- визначення основних компонентів методичної системи розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування;
- конкретизація основних компонентів відповідно до критеріїв очікуваного результату;
- реалізація етапів методичної системи при неперервній діагностиці, аналізі та коректуванні моделювального педагогічного процесу розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування (с. 186).

Відповідно до запропонованого вище алгоритму педагогічного проектування моделі розвитку правової компетентності майбутніх фахівців-економістів потрібно визначити мету, завдання та бажані результати моделювання. Мета моделювання системи розвитку правової компетентності майбутніх фахівців виникає з наявного попиту на висококваліфікованих фахівців з обліку і оподаткування зі сформованою правовою компетентністю, наявність якої забезпечує готовність до використання правових знань і врахування правових аспектів економічних явищ в процесі фахової діяльності.

Суб'єктами створеної моделі є студенти та викладачі закладів вищої освіти (рис. 1). На суб'єкти розробленої та впровадженої концептуальної моделі розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти покладена також функція педагогічного процесу, що досліджується.

Основою моделювання розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти є академічна підготовка, застосування інноваційного підходу до процесу підготовки фахівців, формування професійних умінь у процесі базової підготовки в закладах вищої освіти.

У розробленій моделі розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти передбачається наявність п'яти блоків, а саме: цільового, методологічно-конструктивного, організаційно-діяльнісного, діагностичного та корегувального.

У цільовому блоці авторської моделі розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти відображена мета педагогічного процесу як цілеспрямованого розвитку їх правової компетентності. Така мета зумовлена, з одного боку, соціальним замовленням на кваліфікованих і творчих фахівців, а, з іншого – наявним попитом на фахівців у галузі обліку і оподаткування.

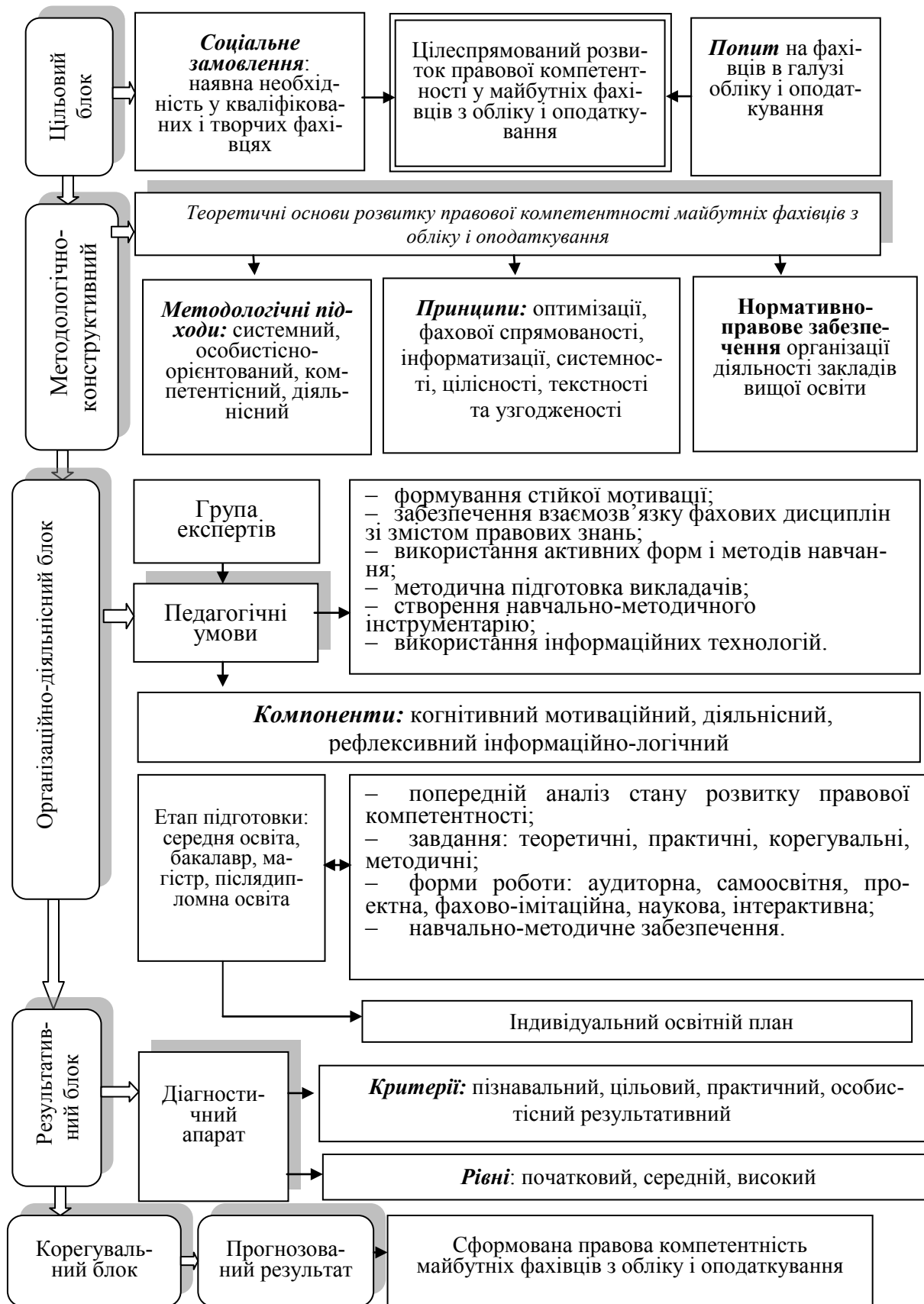

Рисунок 1 – Модель розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування

Мета моделювання конкретизується у визначених завданнях. До завдань, які потрібно виконати для досягнення поставленої мети розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти, відносять такі:

- розвиток мотивації до постійного підвищення свого фахового рівня у майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, а також до набуття правових знань і навичок як складової фахової компетентності;
- стимулювання професійного вдосконалення шляхом активного пошуку можливостей розкриття та реалізації творчого потенціалу майбутніх фахівців з обліку і оподаткування;
- набуття навичок використання правових знань в процесі фахової діяльності.
- Методологічно-конструктивний блок містить теоретичні основи розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування. До них відносимо:
 - методологічні підходи, які були використані у процесі розробки авторської моделі розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти: системний, особистісно-орієнтований, компетентнісний, діяльнісний;
 - принципи, які використовуються нами під час педагогічного експерименту щодо організації цілеспрямованого розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти: оптимізації, фахової спрямованості, інформатизації, системності, цілісності, контекстності та узгодженості;
 - нормативно-правове забезпечення організації діяльності закладів вищої освіти.

Організаційно-діяльнісний блок містить педагогічні умови розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти (формування стійкої мотивації до отримання правових знань і навичок, забезпечення взаємозв'язку фахових дисциплін зі змістом правових знань з метою усвідомлення правової складової як обов'язкової у підготовці майбутніх фахівців з обліку і оподаткування; використання активних форм і методів навчання; методична підготовка викладачів до організації процесу розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти; створення навчально-методичного інструментарію, який дозволить ефективно організувати процес розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти; використання інформаційних технологій).

Крім того, даний блок містить такі складові авторської методики розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти:

- попередній аналіз стану розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування. Здійснюється за розробленою автором методикою з метою виявлення дійсного стану правової компетентності та розробки подальших кроків розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти;
- завдання (теоретичні, практичні, корегувальні, методичні), які поставлені з метою розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти;
- форми роботи, під час яких здійснюється розвиток правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти: аудиторна, самоосвітня, проектна, фахово-імітаційна, наукова, інтерактивна;
- навчально-методичне забезпечення.

Діагностичний блок відображає методику оцінювання правової компетентності та містить такі елементи, як компоненти правової компетентності (когнітивний мотиваційний, діяльнісний, рефлексивний, інформаційно-логічний), критерії правової компетентності (пізнавальний, цільовий, практичний, особистісний, результативний) та рівні розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Діагностичний блок дозволяє оцінити рівень розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти. Діагностичний блок містить елементи, які дають змогу визначити ефект від реалізації розробленої моделі та отримати результат у кількісному відображенні за допомогою розробленої системи критеріїв. Якщо в результаті проведеного педагогічного експерименту виявлено певні ускладнення чи невідповідності, система містить корегувальний блок, завдяки якому вносяться зміни в організаційно-діяльнісний блок з метою усунення виявлених недоліків. Як підсумок, прогнозований результат – сформована на певному рівні правова компетентність майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Прогностичність розробленої моделі визначається:

- формулюванням методологічних положень концептуальної моделі (принципів організації професійної підготовки майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, наукових підходів до організації педагогічного дослідження);
- врахуванням особливостей формування професійної компетентності, що передбачає наявність варіативних елементів, які перебувають у динамічному стані;
- дотриманням ступеневості та етапності формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування в закладах вищої освіти;
- дотриманням логіки та основних етапів моделювання педагогічних процесів;
- обґрунтуванням педагогічних умов, які впливають на досліджуваний нами процес і визначають особливості формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування;
- наявною системою постійного моніторингу досліджуваного педагогічного явища та отриманням результату у кількісних показниках;
- наявністю корегувальної процедури, яка дозволяє усувати визначені недоліки в процесі проведення педагогічного експерименту.

Таким чином, теоретичний аналіз праць з питань формування правової компетентності фахівців неюридичних спеціальностей та розвитку фахової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування, а також власні наукові розвідки дозволили створити концептуальну модель розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування.

Висновки

Враховуючи результати аналізу наукових праць, власного досвіду та пілотного педагогічного експерименту, шляхом відбору доцільних компонентів і зведення їхньої кількості до необхідного та достатнього мінімуму, розроблено концепцію формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у закладах вищої освіти та конкретизовано завдання щодо досягнення поставленої мети (визначення методологічних підходів і педагогічних умов формування правової компетентності в закладах вищої освіти, уточнення комплексу загальних і спеціальних правових знань, які потрібні у професійній діяльності фахівців з обліку і оподаткування та їх внесення в програму фахової підготовки, визначення засобів формування мотивації студентів до професійного вдосконалення в процесі фахової діяльності). Розроблена концепція розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у закладах вищої освіти є складною динамічною системою, яка всесторонньо розкриває зміст, структуру, особливості формування правової компетенції майбутніх обліковців.

Схематично розроблена концепція подана у вигляді моделі, яка містить цільовий, методологічно-конструктивний, організаційно-діяльнісний, діагностичний та корегувальний блоки. Модель містить взаємопов'язані елементи (мету, методологічні підходи, принципи, компоненти) і свідчить про можливість створення керованого процесу розвитку правової компетентності через наявність в її структурі діагностичного інструментарію та критеріїв оцінювання ефективності функціонування, за допомогою яких можна довести доцільність упровадження розроблених методичних рекомендацій та результативність розробленої технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Боярчук Н. (2013). Модель формування професійної компетентності майбутніх економістів. Педагогічні науки, № 1 (57), 85–95.
- Васаженко, Н. (2018). Формування базових компетентностей фахівців з обліку та адміністрування в процесі професійної підготовки. (Дис. канд. пед. наук). Вінницький національний технічний університет, Вінниця.
- Власюк, І. (2015). Формування професійно-термінологічної компетентності майбутніх бакалаврів економіки в процесі вивчення фахових дисциплін. (Дис. канд. пед. наук). Вінницький державний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця.
- Гнезділова, К. М., & Касярум, С. О. (2011). Моделі та моделювання у професійній діяльності викладача вищої школи: навч. посіб. Черкаси: Видавець Чабаненко Ю. А.
- Гончаренко, С. У. (1997). Український педагогічний словник. Київ: Либідь.
- Крутоус, Т. (2015). Формування фахової компетентності майбутніх бакалаврів економіки у процесі

- навчання природничо-наукових дисциплін. (Дис. канд. пед. наук). Вінницький державний університет імені Михайла Коцюбинського, Вінниця.
- Лодатко, Є. (2011). Педагогічні моделі, педагогічне моделювання і педагогічне вимірювання: that is that? Вища освіта України: Теоретичний та науково-методичний часопис. Вип. 3, т. 1, 339–344.
- Матушинский, Г., & Фролов, А. (2000). Проектирование моделей подготовки к профессиональной деятельности преподавателей высшей школы. *Educational Technology and Society*, № 3 (4), 183–192.
- Михасюк, К. (2016). Формування професійної компетентності майбутніх бухгалтерів в процесі навчально-виробничої практики в коледжах економічного профілю. (Дис. канд. пед. наук). Рівненський державний гуманітарний університет, Рівне.
- Орбан-Лембрик, Л. Е. (2003). Психологія управління: посібник. Київ: Академвидав.
- Пикельная, В. С. (1993). Теория и методика моделирования управленческой деятельности (школоведческий аспект). (Дис. д-ра пед. наук). Криворожский государственный педагогический институт, Кривой Рог.
- Пугач, С. С. (2018a). Досвід правої підготовки майбутніх фахівців економічного профілю. Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: Педагогіка і психологія: зб. наук. праць: редкол.: В. І. Шахов (голова) та ін. Вип. 56. (с. 170–175). Вінниця: ТОВ Нілан ЛТД.
- Пугач, С. (2018b). Методологічні підходи та принципи формування правової компетенції майбутніх економістів у процесі фахової підготовки. Збірник наукових праць «Педагогічні науки Національної академії Державної прикордонної служби України», № 4(15), 355–370.
- Пугач, С. С. (2018c). Розвиток правової компетенції майбутніх фахівців економічного профілю. *Педагогіка безпеки*, № 2, 120–130. DOI:10.31649/2524-1079-2019-3-2-120-130.
- Пугач, С. (2019a). Закордонний досвід формування правової компетенції майбутніх фахівців економічного профілю. Науковий Вісник Миколаївського національного університету ім. В. О. Сухомлинського. Педагогічні науки: зб. наук. праць. № 1(64), 194–198.
- Пугач, С. С. (2019b). Педагогічні умови розвитку правової компетенції майбутніх фахівців економічного профілю. Наукові записки. Серія: Педагогічні науки: ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. Вип. 178. (с. 148–153). Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Вінниченка.
- Пугач, С. (2019c). Проблеми формування правової компетентності в процесі підготовки менеджерів. Міжн. наук.-техн. конф. «Перспективи розвитку машинобудування та транспорту-2019»: збірн. тез. (с. 371–373). Вінниця: ПП «ГД «Едельвейс і К».
- Пугач, С. С. (2019d). Розвиток правової компетентності фахівців з обліку та оподаткування. Травневі наукові читання: XVII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф.: тези доповідей. Ч. 2, с. 54–58. Дніпро: ГО «НОК».
- Пугач, С. С. (2019e). Розвиток правової компетентності фахівців-економістів у закладах вищої освіти. Педагогічний альманах: збірник наук. праць: редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. Вип. 41. (с. 219–226). Херсон: КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».
- Пугач, С. С. (2019f). Формирование у будущих экономистов правовой компетентности. Вестник Казахского гуманитарно-юридического инновационного университета, № 1 (41), 66–71.
- Теплицька, А. (2015). Модель і моделювання в професійній освіті майбутніх учителів. Духовність особистості: методологія, теорія і практика, 6 (69), 181–192.
- Хуторской, А. & Хуторская, Л. (2008). Компетентность как педагогическое понятие: содержание, структура и модели конструирования. Проектирование и организация самостоятельной работы студентов в контексте компетентностного подхода: межвуз. сб. науч. тр. Вып. 1. (с. 117–137). Тула: Изд-во Тул. гос. пед. ун-та им. Л. Н. Толстого.
- Шапран, Ю. (2012). Педагогічне моделювання у процесі формування професійної компетентності майбутнього вчителя біології. Рідна школа, № 12 (грудень), 39–42.
- Шэннон, Р. (1987). Имитационное моделирование систем – искусство и наука. Москва: Мир.

REFERENCES

- Boiarchuk N. (2013). Model formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnix ekonomistiv. *Pedahohichni nauky*, № 1 (57), 85–95.

- Hnezdilova, K. M., & Kasiarum, S. O. (2011). Modeli ta modeliuvannia u profesiinii diialnosti vykladacha vyshchoi shkoly: navch. posib. Cherkasy: Vydavets Chabanenko Yu. A.
- Honcharenko, S. U. (1997). Ukrainskiy pedahohichniy slovnyk. Kyiv: Lybid.
- Hutorskoj, A. & Hutorskaya, L. (2008). Kompetentnost kak pedagogicheskoe ponyatie: sodержanie, struktura i modeli konstruirovaniya. Proektirovanie i organizaciya samostoyatel'noj raboty studentov v kontekste kompetentnostnogo podhoda: mezhvuz. sb. nauch. tr. Vyp. 1. (s. 117–137). Tula: Izd-vo Tul. gos. ped. un-ta im. L. N. Tolstogo.
- Krutous, T. (2015). Formuvannia fakhovoi kompetentnosti maibutnikh bakalavriv ekonomiky u protsesi navchannia pryrodnycho-naukovykh dystsyplin. (Dys. kand. ped. nauk). Vinnytskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, Vinnytsia.
- Lodatko, Ye. (2011). Pedahohichni modeli, pedahohichne modeliuvannia i pedahohichne vymyriuvannia: that is that? Vyshcha osvita Ukrainy: Teoretychnyi ta naukovo-metodychnyi chasopys. Vyp. 3, t. 1, 339–344.
- Matushinskij, G., & Frolov, A. (2000). Proektirovanie modelej podgotovki k professional'noj deyatel'nosti prepodavatelej vysshej shkoly. Educational Technology and Society, № 3 (4), 183–192.
- Mykhasiuk, K. (2016). Formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnikh bukhhalteriv v protsesi navchalno-vyrobnychoi praktyky v koledzhakh ekonomichnoho profilii. (Dys. kand. ped. nauk). Rivnenskyi derzhavnyi humanitarnyi universytet, Rivne.
- Orban-Lembryk, L. E. (2003). Psykholohiia upravlinnia: posibnyk. Kyiv: Akademvydav.
- Pikelnaya, V. S. (1993). Teoriya i metodika modelirovaniya upravlencheskoj deyatel'nosti (shkolovedcheskij aspekt). (Dis. d-ra ped. nauk). Krivorozhskij gosudarstvennyj pedagogicheskij institut, Krivoj Rog.
- Puhach, S. C. (2018a). Dosvid pravoi pidhotovky maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii. Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: Pedahohika i psykholohiia: zb. nauk. prats: redkol.: V. I. Shakhov (holova) ta in. Vyp. 56. (s. 170–175). Vinnytsia: TOV Nilan LTD.
- Puhach, S. (2018b). Metodolohichni pidkhody ta pryntsypy formuvannia pravovoi kompetentsii maibutnikh ekonomistiv u protsesi fakhovoi pidhotovky. Zbirnyk naukovykh prats «Pedahohichni nauky Natsionalnoi akademii Derzhavnoi prykordonnoi sluzhby Ukrainy», № 4(15), 355–370.
- Puhach, S. C. (2018c). Rozvytok pravovoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii. Pedahohika bezpeky, № 2, 120–130. DOI:10.31649/2524-1079-2019-3-2-120-130.
- Puhach, S. (2019a). Zakordonnyi dosvid formuvannia pravovoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii. Naukovi Visnyk Mykolaivskoho natsionalnoho universytetu im. V. O. Sukhomlynskoho. Pedahohichni nauky: zb. nauk. prats. № 1(64), 194–198.
- Puhach, S. C. (2019b). Pedahohichni umovy rozvytku pravovoi kompetentsii maibutnikh fakhivtsiv ekonomichnoho profilii. Naukovi zapysky. Serii: Pedahohichni nauky: red. kol.: V. F. Cherkasov, V. V. Radul, N. S. Savchenko ta in. Vyp. 178. (s. 148–153). Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vinnychenka.
- Puhach, S. (2019c). Problemy formuvannia pravovoi kompetentnosti v protsesi pidhotovky menedzheriv. Mizhn. nauk.-tekhn. konf. «Perspektyvy rozvytku mashynobuduvannia ta transportu-2019»: zbirn. tez. (s. 371–373). Vinnytsia: PP «TD «Edelweis i K».
- Puhach, S. S. (2019d). Rozvytok pravovoi kompetentnosti fakhivtsiv z obliku ta opodatkuвання. Travnevi naukovi chytannia: XVII Mizhnar. nauk.-prakt. internet-konf.: tezy dopovidei. Ch. 2, s. 54–58. Dnipro: HO «NOK».
- Puhach, S. S. (2019e). Rozvytok pravovoi kompetentnosti fakhivtsiv-ekonomistiv u zakladakh vyshchoi osvity. Pedahohichniy almanakh: zbirnyk nauk. prats: redkol. V. V. Kuzmenko (holova) ta in. Vyp. 41. (s. 219–226). Kherson: KVNZ «Khersonska akademiia neperervnoi osvity».
- Pugach, S. S. (2019f). Formirovanie u budushchih ekonomistov pravovoj kompetentnosti. Vestnik Kazhskogo gumanitarno-yuridicheskogo innovacionnogo universiteta, № 1 (41), 66–71.
- Shapran, Yu. (2012). Pedahohichne modeliuvannia u protsesi formuvannia profesiinoi kompetentnosti maibutnoho vchytelia biolohii. Ridna shkola, № 12 (hruden), 39–42.
- Shennon, R. (1987). Imitacionnoe modelirovanie sistem – iskusstvo i nauka. Moskva: Mir.
- Teplytska, A. (2015). Model i modeliuvannia v profesiinii osviti maibutnikh uchyteliv. Dukhovnist osobystosti: metodolohiia, teoriia i praktyka, 6 (69), 181–192.
- Vasazhenko, N. (2018). Formuvannia bazovykh kompetentnosti fakhivtsiv z obliku ta administruvannia

v protsesi profesiinoi pidhotovky. (Dys. kand. ped. nauk). Vinnytskyi natsionalnyi tekhnichnyi universytet, Vinnytsia.

Vlasiuk, I. (2015). Formuvannia profesiino-terminolohichnoi kompetentnosti maibutnikh bakalavriv ekonomiky v protsesi vyvchennia fakhovykh dystsyplin. (Dys. kand. ped. nauk). Vinnytskyi derzhavnyi universytet imeni Mykhaila Kotsiubynskoho, Vinnytsia.

Сергій Пугач

Модель розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування

У статті за результатами аналізу наукових праць, власного досвіду та пілотного педагогічного експерименту, шляхом відбору доцільних компонентів і зведення їхньої кількості до необхідного та достатнього мінімуму, презентовано концепцію формування правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у закладах вищої освіти та конкретизовано завдання щодо досягнення поставленої мети (визначення методологічних підходів і педагогічних умов формування правової компетентності в закладах вищої освіти, уточнення комплексу загальних і спеціальних правових знань, які потрібні у професійній діяльності фахівців з обліку і оподаткування, та їх внесення в програму фахової підготовки, визначення засобів формування мотивації студентів до професійного вдосконалення в процесі фахової діяльності). Розроблена концепція розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування у закладах вищої освіти є складною динамічною системою, яка всесторонньо розкриває зміст, структуру, особливості формування правової компетенції майбутніх обліковців.

Схематично розроблена концепція подана у вигляді моделі, яка містить цільовий, методологічно-конструктивний, організаційно-діяльнісний, діагностичний та корегувальний блоки. Модель містить взаємопов'язані елементи (мету, методологічні підходи, принципи, компоненти) і свідчить про можливість створення керованого процесу розвитку правової компетентності через наявність в її структурі діагностичного інструментарію та критеріїв оцінювання ефективності функціонування, за допомогою яких можна довести доцільність упровадження розроблених методичних рекомендацій та результативність розробленої технології.

Ключові слова: компетентнісний підхід, правова компетентність, фахівці з обліку і оподаткування, модель, моделювання педагогічного процесу.

Сергій Пугач – кандидат юридичних наук, доцент кафедри правового регулювання економіки і правознавства, Вінницький навчально-науковий інститут економіки Тернопільського національного економічного університету, Вінниця, *e-mail*: qwertsss262@gmail.com.

Serhii Puhach

Model of Legal Competence Development of Future Accounting and Taxation Specialists

The paper presents the concept of the formation of legal competence of future specialists in accounting and taxation in higher education establishments by the results of the analysis of scientific works, own experience and pilot pedagogical experiment, by selecting of the appropriate components and reducing their number to the necessary and sufficient minimum, the paper specifies the task of achieving the stated goals (determination of the methodological approaches and pedagogical conditions of the formation of legal competence in institutions of higher education, definition of the complex of general and special legal knowledge, required in the professional activity of accounting and taxation specialists and their introduction into the program of professional training, determination of the means of students' motivation formation for professional improvement in the process of professional activity). The concept of legal competence development of future specialists in accounting and taxation in higher education institutions has been elaborated. It is a complex dynamic system that comprehensively reveals the content, structure, peculiarities of the legal competence formation of future accountants.

Schematically developed concept is presented in the form of a model, containing target, methodologically-constructive, organizationally-active, diagnostic and correction blocks. The model

contains interrelated elements (purpose, methodological approaches, principles, components) and demonstrates the possibility of creating a controlled process of development of legal competence due to the presence of diagnostic tools and performance evaluation criteria in its structure, by means of which the expediency of implementing the developed methodological recommendations and the effectiveness of the developed technology can be proved.

The predictability of the developed model is determined by:

- formulation of the methodological provisions of the conceptual model (principles of organization of professional training of future specialists in accounting and taxation, scientific approaches to the organization of pedagogical research);
- taking into account the peculiarities of the formation of professional competence, that implies the presence of variable elements which are in a dynamic state;
- observance of the degree and stage-by-stage approach to the formation of legal competence of future specialists in accounting and taxation in higher education institutions;
- adherence to logic and basic stages of pedagogical processes modeling;
- substantiation of pedagogical conditions that influence the investigated process and determine the peculiarities of legal competence formation of future specialists in accounting and taxation;
- the existing system of constant monitoring of the studied pedagogical phenomenon and obtaining the results in quantitative indices;
- the presence of a corrective procedure that allows to eliminate the determined drawbacks in the process of pedagogical experiment.

Thus, theoretical analysis of the works on the formation of the legal competence of the professionals of non-legal specialties and the development of professional competence of future accounting and taxation specialists, as well as own scientific studies allowed to create the conceptual model of legal competence development of future accounting and taxation specialists.

Keywords: competence approach, legal competence, accounting and taxation specialists, model, modeling of pedagogical process.

Puhach Serhii – Cand. Sc. (Law), Associate Professor of the Chair of Legal Regulation of Economy and Law, Vinnytsia Scientific-Training Institute of Economics of Ternopil National Economical University, Vinnytsia, *e-mail*: qwertsss262@gmail.com.

Сергей Пугач

Модель развития правовой компетентности будущих специалистов по учёту и налогообложению

В статье по результатам анализа научных трудов, собственного опыта и пилотного педагогического эксперимента, путем отбора целесообразных компонентов и сведения их количества до необходимого и достаточного минимума, представлена концепция формирования правовой компетентности будущих специалистов по учёту и налогообложению в учреждениях высшего образования и конкретизированы задачи по достижению поставленной цели (определение методологических подходов и педагогических условий формирования правовой компетентности в учреждениях высшего образования, уточнение комплекса общих и специальных правовых знаний, которые нужны в профессиональной деятельности специалистов по учёту и налогообложению и их внесение в программу профессиональной подготовки, определение средств формирования мотивации студентов к профессиональному совершенствованию в процессе профессиональной деятельности). Разработанная концепция развития правовой компетентности будущих специалистов по учёту и налогообложению в учреждениях высшего образования является сложной динамической системой, которая всесторонне раскрывает содержание, структуру, особенности формирования правовой компетенции будущих учётчиков.

Схематично разработанная концепция представлена в виде модели, содержащей целевой, методологически-конструктивный, организационно-деятельностный, диагностический и корректирующий блоки. Модель содержит взаимосвязанные элементы (цель, методологические подходы, принципы, компоненты) и свидетельствует о возможности создания управляемого процесса разви-

тия правовой компетентности через наличие в её структуре диагностического инструментария и критериев оценки эффективности функционирования, с помощью которых можно доказать целесообразность внедрения разработанных методических рекомендаций и результативность разработанной технологии.

Ключевые слова: компетентностный подход, правовая компетентность, специалисты по учёту и налогообложению, модель, моделирование педагогического процесса.

Сергей Пугач – кандидат юридических наук, доцент кафедры правового регулирования экономики и правопедения, Винницкий учебно-научный институт экономики Тернопольского национального экономического университета, Винница, *e-mail*: qwertsss262@gmail.com.